

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

Az 1992. évi aszály és kánikula hatása a Hortobágy madaraira

Ez az év emlékezetes módon aszályos volt, melyet a közel két hónapig tartó megszakítatlan kánikula is súlyosbított. Az első kilenc hónapban a csapadék összege Nagyivánban (Délnyugat-Hortobágy) mindössze 170 mm volt. (1991-ben július hónapban 183 mm-t mértem!) Az aszály miatt több olyan jelenség lépett fel, amely közvetlenül, vagy közvetett módon kihatott a madarak életére. Ezeket a szokatlan jelenségeket a következőkben próbálom madártani szempontból csoportosítani.

Fészkeléssel kapcsolatos rendkívüli megfigyelések

Hamvas rétihéját (*Circus pygargus*) 1992-ben 10 párban észleltem a déli pusztákon. Zámon és Nagyiván határában 5 revirt tartottam megfigyelés alatt a fiatalok kirepüléséig. A faj 1981-es, ill. 1985-ös első két fészkelése óta ez volt a legnagyobb hortobágyi állomány, feltehetően a szárazság okozta magas rágcsáló-egyedsűrűségek miatt.

Május elsejétől kezdve rendszeresen láttam 3 pár szikipacsirtát (*Calandrella brachydactyla*) a kunmadarasi Darvas-sziget magasra nőtt *Alopecuretum* kaszálórétjén. A csaknem méteres fűben a madarak a kb. 2 m széles, kopárrá száradt téli nádszállító dűlőúton táplálkoztak, felriasztva pedig a nagy fű közé menekültek. Bármennyire is „rendellenes” számukra ez az élőhely, költésüket a táplálékot hurcoló madarak alapján biztosra veszem. Ezen kívül a Nagyiváni-pusztán, ritkásan kelt zabvetésen is találtam két revirt, fészkelésre utaló jelekkel. Elképzelhető, hogy ilyen szokatlan környezetben ennél jóval több szikipacsirta is sikeres költévről évré, elkerülve a megfigyelőket.

Június 10-én Zám pusztán egy teljesen száraz Puccinellietum szikfokgyepen 7 tojásos réti fülesbagoly (*Asio flammeus*) fészkalj került elő. A legközelebbi mocsárrét, a Csirés-lapos alig 200 méterre volt. 6 fiókat sikeresen költött és fel is nevelt a bagolypár, de még röpképes koruk előtt a nyílt pusztáról behúzódtak a zombékosba. Az összes többi hortobágyi réti fülesbagoly (7–8 pár) mind magas fűvű réten, mocsárréten, ill. száraz zombékosban költött.

Átnyaralás

A daru (*Grus grus*) 1992. évi, átnyaralásra visszamaradó állománya elérte a 400 példányt, de július végén, az egyre fokozódó szárazság és a tartós kánikula (38–39%) következtében több mint egy hónapra eltűntek és csak szeptember elején bukkantak fel ismét.

A nagy póling (*Numenius arquata*) 150–200, a kis póling (*Numenius phaeopus*) kb. 20 példányban nyaralt át. Augusztus közepén több gyülekezőhelyen már 900 példányos nagy póling-gyülekezést is észleltem, míg más években a komolyabb összesereglés szeptemberben kezdődik.

Jóval gyengébb volt más évekhez képest a vízhez kötődő limikolák (füstös cankó, réti cankó, pajzsoscankó) átnyaralása, melyekből nyár közepén 1–2 példány akadt csupán. Több faj (billegető cankó, erdei cankó) átnyaralása teljesen kimaradt az idén.

Szokatlan viselkedési a kánikulában

Augusztus 25-én és 28-án Zám déli részén kétszer is láttam, hogy az árasztás céljából felduzzasztott Sároséri-csatorna kiöntésébe egy tűzok tojó (*Otis tarda*) belegyalogolt, hosszan ivott, majd addig gázolt tovább a vízben, amíg az már szárnyközépig ellepte. Ezután 2–3 percig állt benne és ezt követően visszatért a partra tollázkodni. 1988. július 24-én, ugyancsak nagy melegben már láttam egyszer egy tűzokot a Sároséri-csatornából felrepülni, de az ivás és a „fürdés” együttes megfigyelése először 1992-ben történt meg.

1992-ben augusztus 30-án volt a legmelegebb nap, kora délután 40,0°C-ot mértem árnyékban. Alkonyatkor a Nagyivántól keletre található Kásahátnál az árasztástól képződött kis elöntés mellett 11 ugartyúkot (*Burhinus oedicnemus*) láttam, melyek közül egymás után 6 példány is beleszaladt a vízbe, többször is ivott, majd derékig begázoltak és nagy fröcsköléssel, csapkodással fürödtek mintegy fél percig, majd a partra iramodva hosszan lebegtették szárnyukat, párszor a levegőbe is ugrálva. Igen sokáig tollázkodtak. Bár az eltelt 16 itt töltött éven során a nagyiváni árasztások környékén voltak ugartyúk, inni és fürödni most láttam őket először.

Tűzvések, mint madarak táplálkozóhelyei

1992-ben sajnálatosan gyakran, összesen 14 napon át pusztítottak tüzek a füves pusztán és a kiszáradt mocsarokban. Főként a tűzoltási munkák miatt, de később is, tűzkárfelmérő bejárásokon mindegyik helyszínén jelen voltam, így már az első esetről feltűnt, hogy a tomboló futótűz és a kihamvadt tüzek nyomán maradó felperzselt terep egyaránt milyen nagyszámú és sokféle madarat vonz táplálkozni.

Augusztus 24-én, a karcagi Ecsezug-pusztá mocsarainak égésekor a tűzoltókra vártam a helyszínen. Olyan helyen tartózkodtam, ahonnan a lángoló gyékényest és az előző éjszaka leégett, kb. 400 ha-nyi gyepet egyaránt jól áttekinthettem. Az alábbiakban gyakoriság szerint ismertetem a kétféle terület madarait.

Faj	Madarak száma (pd.)	
	Égő gyékényes	Kiégett pusztá
<i>Circus pygargus</i>	17	2
<i>Circus aeruginosus</i>	10	4
<i>Circaëtus gallicus</i>	3	2
<i>Falco cherrug</i>	1	1

Faj	Madarak száma (pd.)	
	Égő gyékényes	Kiégett puszta
<i>Falco subbuteo</i>	1	–
<i>Falco vespertinus</i>	30	10
<i>Falco tinnunculus</i>	20	4
<i>Vanellus vanellus</i>	–	80
<i>Eudromias morinellus</i>	–	12
<i>Glareola pratincola</i>	6	–
<i>Larus ridibundus</i>	–	kb. 500
<i>Larus canus</i>	–	1
<i>Hirundo rustica</i>	650–700	30–40

A leégett gyepék helyén kora ősszel kisarjadó triss növényzet a búbiceket, pólingokat, seregélyeket erősen vonzotta. Egy szeptember 6-i tűz nyomán (Kunmadarasi-puszta, Szik-fertő környéke) okt. 9-én egy vedlett, adult. lilebíbicet (*Chettusia gregaria*) is láttam, 7 búbic és 10 seregély társaságában szedegetni. (Ez a faj második hortobágyi előfordulása.)

Szokatlanul korai őszi vonulók

Feltehetően a rendkívül meleg, száraz idő hatására néhány faj korábban kezdte az elvonulást. A nagyiváni fehér gólyák (*Ciconia ciconia*) aug. 17-én kezdtek fogyni és az utolsók szeptember 2-án mentek el. Augusztus közepétől egyre több fekete gólya (*Ciconia nigra*) jelent meg a kiszáradó Darvas-tónál. Létszámuk szeptember 5-én 177 példányban érte el a maximumot.

Érdekes volt a havasi lilék (*Eudromias morinellus*) megjelenése. Csak augusztus 24-én jöttek meg és a szeptember elejéig tartó kánikula napjaiban rendszeresen megjelentek Hortobágy-Halastó 11-es és az Akadémia-tó libaúszató medencéinek szikkadó iszapján. Max. 28 példányt láttam egyszerre ilyen helyen a déli órákban elheverve hűvösölni. Ilyen a korábbi években egyszer sem fordult elő. Az időjárás normálissá válása után, szeptemberben elfoglalták szokott pusztai vonulóhelyeiket. Szeptember 29-én egyetlen csapatban 102 példányt számláltam Angyalházán.

Bár az évben alig 8–10 pár gulipán (*Recurvirostra avosetta*) költött a Hortobágyon, augusztus 28-án 243 példány összeseregését észleltem Hortobágy-Halastó lecsapolt 11-es taván. Ezek már bizonyára vonulásra gyülekezők lehettek.

1992-ben kb. 2 héttel korábban kezdődött az ugartyúk őszi gyülekezése Nagyiván mellett. Augusztus 21-én 29 példányból állt a legnagyobb csapatuk.

Nemcsak a honos költő fajok elvonulása kezdődött hamarabb, de az északi fajok első vonuló egyedei is korábban bukkantak fel a megszokottnál.

Ezekből érkezési sorrendben közlök néhány jelentősebb adatot.

<i>Pluvialis apricaria</i>	július 31.
<i>Pluvialis squatarola</i>	augusztus 10.
<i>Haliaeetus albicilla</i>	szeptember 12.
<i>Calcarius lapponicus</i>	szeptember 13.
<i>Anser erythropus</i>	szeptember 14.
<i>Circus cyaneus</i>	szeptember 18.
<i>Lanius excubitor</i>	szeptember 19.
<i>Grus grus</i> (fiókás családok)	szeptember 21.
<i>Anser fabalis</i>	szeptember 24.
<i>Anser albifrons</i>	szeptember 27.
<i>Carduelis flavirostris</i>	október 8.

Dr. Kovács Gábor

Az Északkelet-Hortobágy ritka madárvendégei 1985–91 között

A megfigyelőrendszer bővülése és a jó minőségű, nagy nagyítású távcsövek használatának elterjedése az utóbbi években a „ritkaságok” megfigyelésének bővülését eredményezte az Északkelet-Hortobágyon is. Közleményünkben az érdekesebb megfigyeléseket adjuk közre.

Jeges búvár (*Gavia immer*) 1986. november 8–15. között 2 példányt figyeltünk meg a Kónyai-halastavon. 1990. december 1-én *Tar J.* szintén észlelt 1 példányt az Elepi-halastavon.

Rózsás gödény (*Pelecanus onocrotalus*) 1989. június 30-án 1 öreg példány szállt a Kónyai-halastó 1-es medencéjéről.

Borzás gödény (*Pelecanus crispus*) 1989. július 15–16-án 1, majdnem teljesen kiszíneződött öreg madár tartózkodott a Virágoskúti-halastó feltöltött 4-es taván.

Pásztorgém (*Bubulcus ibis*) 1989. június 7–9. között 1 nászruhás példány időzött a balmazújvárosi Nagysziken. A megfigyelők feljegyezték, hogy több alkalommal kifejlett zöld varangyokat (*Bufo viridis*) fogyasztott.

Kis hattyú (*Cygnus bewickii*) 1987. október 31-én 1 öreg példány táplálkozott a félig lecsapolt Virágoskúti-halastó 1-es medencéjében. 1991. október 24-én *Tar J.* a feltöltött Elepi-halastó 3-as taván szintén megfigyelt 1 kiszíneződött, öreg példányt, melyet ugyanazon hónap 26-án még *Nagy Gy.* is észlelt ugyanott.

Pehelyréce (*Somateria mollissima*) 1988. szeptember 16–25. között 1 fiatal tollruhás példány időzött a Magdolnában, a városi szennyvízülepítő tavakon.

Fekete réce (*Melanitta nigra*) 1985. november 3-án *Ecsedi Z.* 1 tojó színezetű példányt látott a virágoskúti-halastavakon.

Héjasas (*Hieraaëtus fasciatus*) 1986. július 17-én 1 fiatal – első éves tollruhában levő – példány jelent meg Magdolna-pusztán.

Fekete sas (*Aquila clanga*) 1986. október 7–8-án 1 átszíneződő példányt figyeltünk meg a Papréten.

Eleonóra sólyom (*Falco eleonora*) 1987. október 24-én 1 világos színváltozatú példányt láttunk az éppen feltöltés alatt álló Virágoskúti-halastavak 4-es tava felett. A madár többször is a meder ugyanarra a pontja felé csapott le – talán egy sérült, kisebb termetű partimadárra.

Fehérfarkú lilebíbic (*Chettusia leucura*) 1987. november 15-én 1 öreg tollruhas példányt figyeltünk meg a Virágoskúti-halastó lecsapolt medencéjében, bibicék és ezüstlilék laza csapatában.

Vándor partfutó (*Calidris melanotos*) 1991. október 6-án *Ecsedi Z.* és *Tar J.*, október 7-én *Tar J.* egyedül 1 fiatalkori tollruhát viselő példányt figyelt meg az Elepi-halastavon. A madár magányosan, illetve apró, havasi, és sarlós partfutók, valamint fenyérfutó vegyes csapatában táplálkozott.

Tengeri partfutó (*Calidris maritima*) 1986. május 26–27-én 2 kiszíneződő, majdnem nászruhás madár tartózkodott a balmazújvárosi Nagysziken. A kubikgödrökből kialakult szikes tóban táplálkoztak, lilék, partfutók és 1 kőforgató társaságában.

Szélesfarkú halfarkas (*Stercorarius pomarinus*) 1991. szeptember 14-én 1 sötét változathoz tartozó, kiszíneződött, öreg madár szállt a Virágoskúti-halastó lecsapolt 4-es medencéje felett.

Sarki csér (*Sterna paradisea*) 1989. augusztus 24-én és 31-én 1–1 öreg madarat figyeltünk meg a Virágoskúti-halastó lecsapolás alatt levő 4-es taván, küszvágó csérek társaságában.

Uhu (*Bubo bubo*) 1989. december 3-án *Szondi L.* és *Tar J.* 1 példányt figyelt meg a hortobágyi Dobi-erdőben.

Kalandrapacsirta (*Melanocorypha calandra*) 1987. augusztus 17-én 1 példány hangját hallatva szállt át Magdolna-pusztán. (*Szondi L.* megfigyelése).

Kormos varjú (*Corvus corone*) 1987. augusztus 17-én a Virágoskúti-halastó teletető medencéinél láttunk 7 példányt. *Szondi L.* 1990. október 23-án ismét megfigyelt 1 példányt Virágoskúton. Mindkét alkalommal vetési varjak társaságában mutatkoztak.

Déli hantmadár (*Oenanthe hispanica*) 1986. augusztus 5-én *Szondi L.* 1 hímét észlelt Magdolna-pusztán.

Sivatagi hantmadár (*Oenanthe deserti*) 1991. november 17–20. között 1 tojó időzött a balmazújvárosi Nagysziken.

Ecsedi Zoltán – Szondi László

Nílusi lúd (*Alopochen aegyptiacus*) első megfigyelése Magyarországon

1993. 01. 12-én a Paksi Atomerőmű Rt. övcsatornája mellett egy barna, lúdszerű madarat vettem észre. Felrepülve a nagy fehér szárnyfoltjai tűntek fel. Egyértelműen nílusi lúdnak (*Alopochen aegyptiacus*) határoztam.

Másnap már távcsővel figyeltem 50 m-ről. A szép napos időszakban kihajtott friss fűvet csipegette. Nyugodtan viselkedett. A madár leírását alább adom meg.

– Összességében lúd formájú, de kicsit kisebb, mint a vetési lúd. Csőre egyszínű, pirosas-hússzínű. Feje barnásszürke. Tarkó, fülholt, szemgyűrű sötétebb barna. Nyakgyűrűje sötétbarna, ami alatt elöl szürkés, hátul barnás a nyak. Melle, hasa, oldala szürkés. A has első részén sötétebb barna, 6–7 cm átmérőjű folt. Lába pirosas-hússzínű. A hát felső része sötétebb barnás, az evezők felett (válltollak) vöröses-őzbarna. A szárnyban csak néha látszik a határozókban rajzolt fehér folt, általában alig észrevehető. A zöld szárnytükrök általában látható. Az elsőrendű evezők és a farok fekete. Az alsó farkfedők világosak, sárgás színűek. Hangot nem adott. Ritkán repült, akkor is rövid távot és leginkább siklórepülésben. Szárnyában a testtől a szárny közepéig a fedők fehérek, kivéve egy kb. 1 cm-es sávot, az evezőktől kb. 3 cm-re. Felülről a másodrendű evezők zöldek, az elsőrendű evezők és a farktollak feketék. Alulról a szárnyfedők fehérek, az evező-farktollak feketék.

1993. 01. 14-én délelőtt nem találtam, délután 500 m-re, az Atomerőmű melegvízcsatornája mellett ismét megfigyeltem. Később Zörényi János és Farkas Sándor tagtársammal együtt is megfigyeltük. 50 m-re közelítettük meg, mire nyugtalanul elkezdett gyalogni előttünk. A szemből jövő Trabant elöl viszont csak 1,5–2 m-re húzódott le, majd elhaladta után nyugodtan tovább legelezett.

1993. 01. 15-én Zörényi János fotókat készített róla. 1993. 01. 16-án Zörényi Liviával és Deme Tamással figyeltük, színes negatív, valamint diakepeket készítettünk róla. Ekkor láttuk néha lemenni a vízhez, de néhány korty után mindig visszatért a töltés tetejére.

A madár mindig a napos, déli kitettségu, vízközeli, füves helyeken tartózkodott.

A megfigyeléseket 10 x 50-es és 60 x 60-as távcsővel végeztük, fotókat 5,6/500 mm-es objektívvel, kétszerezővel készítettünk.

Zörényi Miklós

A parlagi sas (*Aquila heliaca*) és a szirti sas (*Aquila chrysaetos*) származása és közös nászrepülése

A parlagi és szirti sas ikerfajok, melyek jelenlegi ismereteink szerint legalábbis a „klasszikus” középső pleisztocéntól (kb. 1 millió év) elváltak egymástól. Bár leleteik igen hiányosak és csonttanilag amúgy is nagyon közel állnak egymáshoz (kivéve a „hátsó” karom nagy méreteit a szirti sasnál), ma már, ha igen hiányosan is, valamit tudunk a fejlődéstörténetükről is. A teljesség igénye nélkül jelenleg a sok szétszórt irodalmi adat alapján a következő kép alakítható ki:

A szirti sas ősei az alsó pleisztocéntól (mintegy 2 millió év) jelen vannak Európában, amit egy villányi lelet is bizonyít és a középső-felső pleisztocéntól Ny-Európától Eurázián át Észak-Amerikáig mintegy a mai elterjedésnek megfelelő areában nagyszámú lelőhelyen fordultak elő (különösen ép leletei a dél-franciaországi középső pleisztocén Saint-Esteve Jansonból és a Los

Angeles-i felsőbb pleisztocén Rancho la Brea-ból) (*Brodkorb, 1965; Mouerer-Chauviré, 1975; Stock, 1963 etc.*).

Az eddig ismert legrégebb (középső pleisztocén, kb. 500 000 éves) parlasis-leletek Közép-Ázsiából ismertek (Kína, Peking melletti Choukou-tien 2 és sokkal fiatalabb kelet-kaukázusi Binagady) valamint a felsőbb pleisztocénből ismertek Európában legrégebb maradványai, melyek más ázsiai elemek (pl. ugróeger, *Allactaga*) európai behatolásával együtt való bevándorlási egyidejűséget tesznek valószínűvé (Észak-Svájc, Cotêcher; Bükk-hegységi Lambrecht-barlang, Varbó). Ennek az intrúciónak lehet a maradványa az ibériai parlasi sas is. Ez utóbbinak eddig ismert első lelete egy óholocén dél-spanyolországi maradvány (Nerja-barlang, Malaga tartomány).

Figyelemre méltó, hogy a hazai és a mérsékelt övi európai holocénban a parlasi sas csontjai eddig nem fordultak elő (*Jánossy, 1985*). Gyakoribb parlagisas-maradványok csak az Al-Dunánál kerültek elő (Vlassac, csiszolt kőkör, Krisztus előtt 4000-tól 2500 év), azonkívül szórvány-leletek az északi Eufrátesz völgyéből (Lidar, Höyük, Kr.e. 4000, hettita-időszak), az iráni Azerbajdzsánból (Kordlar Tepe, az Urmia-tótól nyugatra: vaskor, Kr. e. 1000) és az Odessza környéki Oljvinből (Kr. u. I–IV. sz.). Bár ezek a csekély számú leletek is kevésbé alkalmasak további következtetésekre, mégis igen valószínűtlenné teszik az ornitológiai szakirodalomban elterjedt nézetet, mely a jelenlegi elterjedési adatok alapján Európából származónak véli ezt a fajt (*Voous, 1962*).

Nagyon valószínű, hogy a parlasi sas kelet-európai és így hazai populációja a történelmi közelmúltban alakult ki. Az elmúlt évtizedekben a faj egész Európában és így területünkön is rendkívüli krízisen esett át. Éppen ezért a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesületen belül 1990-ben Parlasi sas-védelmi Munkacsoportot hoztunk létre. Ennek tevékenysége során a Zemplén-hegységben 1993 évben is ragadozómadár-felmérések folytak. Egy tradicionális (már az 1930-as években ismert) parlagisas-fészkek közelében két sas állandó mozgását sikerült sokszorosán megfigyelni. Az egyik példány jól kiszínezett adult parlasi sas (igen világos fejjel, fehér vállfoltokkal, szélesebb, párhuzamos peremű szárnyakkal), a másik semiadult szirti sas (hófehér, feketén szegélyezett farokkal, fehér foltokkal a csuklón alul-felül). A madarak heteken (hónapokon?) át a környéken együttesen mozogtak, de a fészkek júliusig inaktív maradt (tojásrakásnak nyoma sem volt, de a fészket tatarozták).

1993. július 1-én 11 és 11,30 óra közt hűvös északkeleti szélben („éghajlati frontváltás”) a két sas nászrepülés-szerű mozgását sikerült megfigyelni és részben fényképezni. Ebben a madár-rajongók által az „élet robbanása a levegőben” jelzővel jellemzett színjátékban a lassú körözés, hullámrepülés („girlanden-Flug”), zuhanások, a lábak végével való érintkezés (foot-tauching) és más légi mutatványok is szerepeltek.

Tekintettel arra, hogy az irodalomban az említett két közelálló ragadozómadár-faj „párba állásáról” adatokat nem találtunk, érdemesnek tartottuk ezeket a megfigyeléseket e helyen közölni [parlasi és szirti sas párba állásáról vagy kereszteződéséről még olyan részletekbe menő leírásokat közlő mun-

kákban, mint *W. Fischer (1979)* összefoglalásában sem történik említés]. Csupán fogságban, mesterséges körülmények közt sikerült életképes utód-ról adatot szerezni az említett két faj között (*Fenzloff, 1979*). Az ilyen vagy hasonló hibridekről (pl. vörös és barna kánya esetében *Ortlieb, 1980*) mindmáig nem áll rendelkezésre adat, vajon ezek további szaporodásra képesek-e? Erre a kérdésre még az olyan csoportoknál, mint a fajdfélék, ahol a legváltozatosabb hibrideket ismerjük, sem tudunk mindmáig egyértelmű választ kapni.

Irodalom

- Boessneck, J. – von der Driesch A. (1980):* Tierknochenfunde aus vier südspanischen Höhlen. – Studien über frühe Tierknochenfunde von der Iberischen Halbinsel. Nr. 7. Deutsch. Arch. Inst. Madrid. 20–35. (Loc.: Cueva de Nerja).
- Brodkorb, P. (1964):* Catalogue of fossil birds: Part II. (*Anseriformes* through *Galliformes*). – Bull. Florida State Mus. Biol. Sci. Vol. 8 No. 3. 195–335.
- Fenzloff, Cl. (1989):* „Doppeladler“ durch künstliche Insemination. – Guttenberger Adlerspiegel. Nr. 1. März 1989. p. 15.
- Fischer, W. (1979):* Stein-, Kaffern und Keilschwanzadler. – Die Neue Brehmbücherei. Ziemsen Verlag, Wittenberg-Lutherstadt. Nr. 500. 220 pp.
- Jánossy, D. (1977):* Plio-Pleistocene Bird Remains from the Carpathian Basin. III. Strigiformes, Falconiformes, Caprimulgiformes, Apodiformes. – Aquila. 84: 9–36 (loc.: Villány, Lambrecht-Cave, Vlassac.)
- Kussinger, S. (1988):* Tierknochenfunde von Lidar Högyük in Südanatolien (Grabungen 1979–86). – Dissertation. Tierärztliche Fakultät der Universität München. pp. 229.
- Mourer-Chauviré, C. (1975):* Les oiseaux du Pleistocene moyen et superieur de France. – Docum. Lab. Géol. Fac. Sci. Lyon. n°64. 2 fasc. pp. 624.
- Ortlieb, R. (1980):* Der Rotmilan. – Die Neue Brehm Bücherei. Ziemsen Verlag, Wittenberg-Lutherstadt. Nr. 532. pp. 136.
- Stock, Ch. (1963):* Rancho la Brea. A Record of Pleistocene Life in California. – Los Angeles County Museum. Sci. Ser. 20. Paleont. 11:81.
- Voous, K. H. (1960):* Atlas of European birds. – Nelson, London. pp. 284.
- Woinstwenskij, M. A. (1967):* The fossil ornithofauna of the Ukraine (Russian) Isd. „Naukowa Dumka“. Kiew. 3–76 pp. (Loc. Oljwin on p. 61).
- Wolff, P. (1976):* Tierknochenfunde von Kordlar Tepe in Aserbajdschan Iran. – Mitt. Anthropol. Ges. Wien. 106. 123–125.
- Young, G. C. (1932):* On the fossil vertebrate remains from localities 2,7 and 9 at Choukoutien. – Paleontologica Sinica. Ser. C. Vol. 7. Fasc. 3.:1–21.

Dr. Jánossy Dénes – Jánossy László – Petrovics Zoltán

Pusztai sas (*Aquila nipalensis*) megfigyelése a Tószeg-Köröstetétleni-pusztán

1993. május 31-én délelőtt – *Kállay György* és *Urbán Sándor* társaságában – fiatal pusztai sast figyeltünk meg a Tószeg–Köröstetétleni-pusztán, frissen kaszált lucernatáblán, amelyen a megfigyelés időszakában is folyt a lucerna-széna bálázása. A ragadozómadarat először nagyobb távolságból, 10 x 50-es binokuláris kézitávcsővel figyeltük, de csak azt tudtuk megállapítani, hogy nagyobb termetű, mint egy egerészölyv és igen világos színezetű. 400 méter távolságból állványos távcsővel is megvizsgáltuk, de a vibráló meleg levegő miatt csak annyit tudtunk megállapítani, hogy nagyon világos, nagy testű sas van előttünk. Kb. 150 méter távolságra tudtuk megközelíteni, ahonnan már a kézitávcsővel is jól látszott, hogy a kérdéses ragadozó madár sas. Mivel az előző hetekben alaposan megszemlélhettem a Németországból repatriációs céllal Magyarországra hozott 11 példány fiatal (első éves) parlagi sast, mód nyílt az összehasonlításra. A megfigyelt madár – a parlagi sasok meleg, sárgába hajló színezetével ellentétben fehéres homoksárga színezetű volt, és mindenképpen sokkal világosabb, mint a 11 parlagi sas bármelyike. Közeledtünkre a sas felszállt és hosszasan keringett, így alulról és felülről is szemügyre vehettük. Alulról a farok és valamennyi szárnytoll azonos feketébe hajló sötétbarna színezetű volt, míg a test többi tollai (szárny- és farok fedőtollak) homokszínt mutattak. Más színekkel, de teljesen úgy nézett ki, mint egy törpesas. Felülről a szárnyfedők végének világos szegése egységes, igen erőteljes vonallá olvadt össze. Farkcsíkja világítóan fehér volt. A szárnyfedő tollak egységes színezetet mutattak; a madár nem volt tarka, mint azt a parlagi sasnál oly gyakran jól lehet látni. A felső test fedőtollainak színezetén különösen jól látszott – amit már az ülő madárnál is megfigyeltünk – hogy színezetéből a parlagi sasok jellemző okkersárga színe hiányzik. Az egész madár összbenyomása igen világos volt. Röptében többször egerészölyv, illetve vörös vércse is a közelébe került, így a sas méretei jól érzékelhetők voltak.

Haraszthy László

Pusztai sas (*Aquila nipalensis*) előfordulása Szeged környékén

A szegedi repülőtéren 1993. június 16-án – a nagy szegedi vihar után négy nappal – *Kármán Balázs* egy furcsán világos színű sast észlelt. Még aznap *dr. Molnár Gyulával* a helyszínre mentek, és sikerült mintegy 250 m-ről 30-szoros nagyítású teleszkóppal megfigyelni a földön ülő majd felrepülő sast, melyet pusztai sasnak azonosítottak. A faj megnevezése nélkül a helyszínre kérték *Puskás Lajost* és *Kasza Ferencet*, akik június 16. és 21. között többször észlelték a madarat, leírást és színes diaképeket készítettek róla. Ők is pusztai sasnak határozták meg a példányt. Június 26-án *dr. Molnár Gyula* a Szegedtől kb. 60 km-re ÉK-re lévő Pitvarosi-puszták Blaskovics-pusztá nevé részén látta ugyanezt a madarat.

A madár leírása: távolról a földön ülve egészen világos zsemleszínűnek látszott. Feje, melle és hasoldala, valamint a szárnybélés elülső része is ilyen színű volt. Szárnya barna, a másodrendű fedők végén világos folt, amely csíkká olvad össze. A viaszhártya sárga, csőre szürkéskék, végén fekete. Csüdje tollas. Repülés közben: felülnézetben a farka sötétbarna, farktöve (farkcsíkja) világos, ez mindig jól látszott. A farkvég lekerekített, végén nincs fehér szegés. A szárnyon felülről két halvány csík is látható volt. Szárnya vége fekete, nagy ujjas tollakkal. A fekete kézevezőkön belül 3–4 világos toll. A nyitott szárnyon a másodrendű evezők sötét csíkot alkotnak, melyek végén fehér szegés, de belső szélén is világos csík volt látható. Feje feltűnően előre nyúló. Egy egerészölyv vágta a levegőben, ekkor jól látszott nagysága, kb. másfélszer nagyobb testű volt, mint az ölyv.

A repülőtéren tartózkodott ugyanebben az időben 3 pusztai ölyv is, két világos és egy sötétebb példány. Mind a négy madár az előző viharban elpusztult – főleg fiatal – ürgek teteméből táplálkozott. A pusztai sast egyszer láttuk élő ürget is zsákmányolni.

A repülőtér vezetői szerint a sas már június 9-e óta ott tartózkodott, a levegőben többször a gépek közvetlen közelébe került, azoktól nem félt. A madárról tíz diafelvétel is készült 800 mm-es teleobjektívvel, melyekből kettő a földön ülve, nyolc röpkép. A helyszíni megfigyelések és a diaképek alapján a madarat átvedlő 3–4 éves *Aquila nipalensis vindiana* -nak határoztuk meg.

Dr. Molnár Gyula, Puskás Lajos és dr. Kasza Ferenc

A pusztai ölyv (*Buteo rufinus*) fészkelése a Hortobágyon

A pusztai ölyv a paleaktikum mérsékelt és szubtrópusi zónájában, sztyeppi félsivatagi környezetben fészkel; Belső-Ázsiában és Kelet-Európában. Európában legnagyobb költőállománya a Balkánon van. (*Crampe, et al. 1980*)

A pusztai ölyv Magyarországon rendszeres tavaszi, de még inkább nyár végi, őszi vendég és a Hortobágyon – legtipikusabb hazai előfordulási helyén – minden évben megjelenik kisebb-nagyobb számban (*Szomjas, 1990*). Az utóbbi években a hortobágyi pusztai ölyv megfigyelések száma feltűnően megemelkedett, a faj már nemcsak a tavaszi és a nyár végi hónapokban figyelhető meg itt, hanem egyre gyakoribbá váltak átnyaralásai is. A nyolcvanas évek végén például már 14–18 példány rendszeresen megfigyelhető volt a nyári hónapokban (*Kovács, 1992*). Viszonylag új keletűek azok a megfigyelések, melyek a pusztai ölyvek hortobágyi áttelelésére vonatkoznak (*Kovács, 1992*). Érdekes megállapítás volt az is, hogy a Hortobágyon időző pusztai ölyvek kb. 80–90 százalékban kifejtett, időskori tollruhát viselő egyed, ami egyértelműen a faj areájának kiterjedésére utal (*Kovács, 1992*).

1992. április 18-án a kora délelőtti órákban a Hortobágy északi részén, löszpusztagyeppek közé ékelődött lucernatábláról felröppenő pusztai ölyvet vettünk észre, melyhez rövidesen egy valamivel kisebb, sötétebb fajtárs is társult. A pusztai ölyvek együtt termikelve egy néhány nyárfából álló ligetbe

szálltak be, és egy elhagyott dolmányos varjú (*Corvus cornix*) fészek közelében ültek le. Egy idő múlva előbb a tojó (a nagyobb termetű madár), majd a hím is leszált a földre, majd a tojó száraz fűcsomóval a karmában visszaszállt a fészekhez. Ezt a tevékenységet többször (4–5 alkalommal) megismételte. A hím pusztai ölyv ez alatt a földön tartózkodott. Másnap ellenőrzésünk alkalmával mindkét madár a fészkes fán ült, majd a hím felkörözött és a levegőben hallatta az egerészölyv kiáltásánál kissé nyújtottabb hangját. Ezt követően leszállt és pározott a fészek mellett ülő tojójával. Ezek után egyértelművé vált fészkelési szándékuk. Április 30-án ellenőrizni kívántuk a pusztai ölyveket, de ezt megelőzően a feltételezett fészkelőhelyüktől légvonalban kb. 250–300 méterre műfészkekben költő kerecsensólyom (*Falco cherrug*) párt kívántuk kontrollálni. A műfészket üresen találtuk és a kerecsensólymok sem tartózkodtak a fészek közelében. Ezt követően kezdtük el a pusztai ölyv feltételezett költőhelyét figyelni, de a madarakat nem láttuk a revirben – holott már szinte biztosra vettük, hogy a költés megkezdődött. Egy kis idő múlva feltűnt a kerecsensólyom tojó és beszállt a pusztai ölyv által tatarozott fészek mellé. Nyilvánvalóvá vált, hogy a kerecsensólyom pár „elverte” a pusztai ölyveket és elfoglalta a fészket. Nem mondtunk azonban le a pusztai ölyvekről és szisztematikus munkával átfésültük a környéket. Az eredeti költőhelytől kb. 1,5–2 km távolságban sikerült is megfigyelnünk a hímeket, amint fészekanyagot szállítva éppen behúzott egy általunk korábban kirakott műfészkekhez, amely egy egyedül álló nyárfára volt felerősítve. A tojó pusztai ölyv ekkor már erősen kotlott, a hím pedig folyamatosan hordta a fészekanyagot és a fészek széleit tatarozta. Június közepéig csak távolról figyeltük a fészket. A kotlás zavartalanul folyt. Amikor úgy gondoltuk, hogy már nagy a fióka, a szülők távollétét kihasználva, felmáztunk a fészekhez. A fészkekben egy 2–3 hetes korú fióka és 2 db tojás volt, amelyek utóbb terméketlennek bizonyultak. A fiókat jelzőgyűrűvel láttuk el, a tojásokat pedig – további vizsgálatok céljából – begyűjtöttük. A fészkekben talált táplálékmaradványok alapján a pusztai ölyvek kizárólag ürgéket (*Spermophilus citellus*) hordtak a fióka számára. A pusztai ölyv fióka július 22-én hagyta el a fészket, de még hosszú időn keresztül megfigyelhető volt a magányosan álló fészkes fán a szárnyait próbálgatja.

Megemlítjük, hogy a pusztai ölyvek fészket elfoglaló kerecsensólyom párnak is sikeres volt a költése. 2 saját és 1 volierben tartott sérült szülőktől származó adoptált fiókat repítettek. A költési és fiókanevelési időszak alatt már nem észleltünk a kerecsensólyom pár és a pusztai ölyv pár között revirharcokat, sem pedig egyéb, agresszivitásra utaló magatartást.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton mondunk köszönetet *Bagyura Jánosnak* és *Szitta Tamásnak*, akik a fészkelés bizonyításánál, a fióka gyűrűzésénél s a két terméketlen tojás begyűjtésénél aktívan részt vettek, valamint *dr. Kovács Gábornak*, aki diafelvételeivel bizonyította a fióka sikeres kirepülését.

Irodalom

- Cramp, S. et. al. (1980)* Handbook of the Birds of Europe the Middle East and North Afrika – The Birds of the Western Palearctic Volume II. Hawks to Bustards Oxford University Press, 190–196.
- Kovács, G. (1992)* Occurrence of the Long-legged Buzzard (*Buteo rufinus*) in the Hortobágy between 1976 and 1991 *Aquila*, 99.:41-48.
- Szomjas, G. (1909)* Jegyzetek a Hortobágyról *Aquila*, 16.:306.

Dudás Miklós és Sándor István

A sivatagi lile (*Charadrius leschenaultii*) első megfigyelése Magyarországon

A sivatagi lile költőterülete Mongóliától Kis-Ázsiáig húzódik. Költ a Kelet-Góbitól Mongólia déli és nyugati részein át a Tannu-oláig (*Ch. l. leschenaultii*); Dzsungáriától a Balhas-tótól délre fekvő területeken, a Betpak-Dalán és a Mujun-kumon át a Kara-kum és a Kizil-kum déli részein a Kaszpi-tenger keleti partjáiig, az Usztyurton és az Aral-tó környékén (*Ch. l. crassirostris*); valamint a Kaszpi-tengertől nyugatra az Apseron-félszigeten, Jereván környékén, az Anatóliai-magasföldön a Tuz-Gölütől a Van-tóig, és újabban Észak-Szíriában és Észak-Jordániában (*Ch. l. columbinus*). (*Cramp–Simmons 1982, Glutz von Blotzheim–Bauer–Bezzel 1975*).

Három alfaja egymástól elsősorban méretekben, valamint a csőr hosszában és erősségében különbözik. Legnagyobb a *Ch. l. crassirostris*, legkisebb a *Ch. l. columbinus* (ez utóbbi a felsőoldal kifejezett vörhenyes színezetével is különbözik a másik két alfajtól), a *Ch. l. leschenaultii* nagysága az előző kettő között van. (*Hayman–Marchant–Prater, 1991*)

Főleg alacsonyan fekvő gyér növényzetű sztyeppeken, félsivatagokban és sivatagokban fészkel, rendszerint vízhez közel. Talajmélyedésekbe rakja 3 (2–4) tojásból álló fészekalját, melyen a hím és a tojó felváltva kotlanak kb. 25 napig. Évente egyszer költenek. (*Makatsch, 1982*)

A fiatalok röpképessé válása után, július végén, augusztus elején hagyják el a költőterületeket kisebb csapatokban. A madarak egy része már augusztus végén, szeptember elején eléri a legdélibb telelőhelyeket, másik részük viszont lassan vonul, és csak a zord téli időjárás kényszeríti őket egyre délebbre, egyesek akár novemberig kitartanak a fészkelőhelyek környékén. Elsősorban a trópusi, szubtrópusi tengerpartokon telelnek. Telelőhelyeik vannak a Csendes-óceán nyugati partjain, Dél-Kínától, Vietnamtól a Fülöp-szigeteken, Mikronézián és Melanézián át Ausztrália partjaiig és Új-Zélandig; továbbá végig az Indiai-óceán mellett Ausztrália északi és nyugati partjaitól a Szunda-szigeteken, a Bengál-öböl és az Arab-tenger partvidékén át a Vörös-tengerig, és Afrika keleti partjain a Fokföldig és Namíbiáig. A telelőhelyekre először az öreg madarak érkeznek, a fiatalok csak néhány hét múlva követik őket. Sok madár – elsősorban a fiatalok, melyek csak második életévükre válnak ivaréretté – nyáron is ezeken a tengerpartokon marad;

néhány öreg példány is átnyaralhat a telelőhelyen, s ezek alkalmilag fészkelhetnek is (pl. 1913-ban Szomália északi részén). A tavaszi vonulás korán megkezdődik, a madarak már a vonulás során párba állnak, és a költőhelyre érkezvén azonnal fészkelni kezdenek. A Kis-Ázsiában költő párok már március elején megérkeznek, míg a mongóliai populáció csak május elején–közepén éri el költőterületét. (*Glutz von Blotzheim–Bauer–Bezzel, 1975*)

A kontinensek belsejébe, a tengerpartoktól távol csak ritkán vetődik. Elkóborolt Afrika távoli részeire, Líbiába, Tunéziába, Marokkóba és a Csád-tó környékére. Európában is több helyen előfordultak már kóborló példányok. Így Finnországban 2, Svédországban 4, Norvégiában 1, Angliában 9, Franciaországban 3, Máltán 6, Görögországban 5, Bulgáriában 1, Ukrajnában 1 esetben észlelték. Közép-Európában e században 13 alkalommal fordult elő (Belgium 3, Hollandia 3, Németország 2, Lengyelország 4, Ausztria 1 adat). A megfigyelések, illetve kézre kerülések június és szeptember közötti időpontokban, elsősorban júliusban történik; öreg és fiatal madarak egyaránt előfordultak. (*Glutz von Blotzheim–Bauer–Bezzel 1975, Lewington–Alström–Colston 1991*)

1992. július 07-én reggel Fertőújlak (Mekszikópuszta) közelében, az ún. élőhelykonstrukción figyeltünk meg egy hím sivatagi lilét. A madarat egy volt katonai őrtoronyból vettük észre 60-szoros nagyítású állványos távcsővel; a Paprétek és a Nyéki-szállás közötti nyílt, már részben kiszáradt tocsogós területen tartózkodott kis lilék és bibicek társaságában. Ebből a távolságból (kb. 400 m) csak az tűnt fel, hogy a kis lilénél jóval nagyobb és világosabb lileszerű madár, erős sötét csőrrel, fekete folttal a szem körül, és vöröses színnel a begytájékon. Sikerült közelebb mennünk hozzá (kb. 300 m-re), s innen már jól látszódtak a tollazat apróbb részletei is. A látási körülmények viszonylag jók voltak, bár kicsit szembesütött a Nap, de a kora reggeli időpont miatt az alsó levegőréteg még nem melegedett fel, nem „remegett” s így nem zavarta a megfigyelést; jól felismerhetők voltak a főbb faji bélyegek. A madarat ezen a napon többen látták: *dr. Hadarics Tibor, Kosztra András, Kosztra Kerecsen, Mogyorósi Sándor, Molnár Balázs, Neuwirth Norbert és Pellingner Attila*. A sivatagi lile egy hétig tartózkodott a területen, s ezen idő alatt az előbb említett helyen és a Nyéki-szálláson többen is megfigyelték (az előbbieken kívül még *Balaskó Zsolt, Horváth Gábor, Schmidt András, Schmidt Egon, Soproni János, Sós Endre* és *Váczi Miklós*). A madarat utoljára július 14-én láttuk.

Az egy hét során a különböző távolságokból (140–400 m), és eltérő fényviszonyok mellett tett megfigyelések alapján részletes leírást készítettünk a madárról. A kis lilénél jóval nagyobb, magasabb, hosszabb lábú volt, nyaka nyúlánkabbnak, feje kissé szögletesnek, csőre aránytalanul hosszúnak és erősnek tűnt; az egész madár kissé aránytalan benyomást keltett. Míg a kis lilék színükkel szinte beleolvadtak az iszapos háttérbe, addig ez a madár messziről feltűnt világos színeivel. Fejteteje és tarkója világos homokbarna volt, mely a nyak hátsó oldalán izabellaszínbe ment át. A homlok felső része, a kantár, a szem környéke és a fülfedők feketék voltak. A homlokon minden

oldalról feketével határolt nagy fehér folt látszott, melyet középen egy vékony függőleges fekete vonal osztott ketté (ezt csak akkor lehetett látni, ha a madár szembefordult). Alsó oldala az álltól az alsó farkfedőig fehér volt, kivéve a mellen húzódó kb. 2 cm széles, rozsdavörös harántsávot, melynek alsó és felső széle is elmosódott határúnak látszott. E szalag alatt a mell oldalain egy-egy apró rozsdavörös folt látszódott. A rozsdavörös szalag a nyakoldalakra is felhúzódott, sőt a nyak hátsó része is részben ilyen színű volt. A hát és a szárnyfedők a fejtetőhöz hasonló világos homokbarnák voltak. Szokatlanul hosszú, végén kissé megvastagodott erős csőre fekete volt. Szívárványhártyája sötét; pontos színét, akárcsak a lábakét, ilyen nagy távolságból nem lehetett látni. A madár többször felrepült, de az ellenfény miatt röpképeinek részleteit nem sikerült megfigyelni. Hangját egyszer sem hallottunk. Táplálékkereső viselkedése megegyezett a kis liléével: rövid iramodások után hirtelen megállás és táplálékcsipkedés a talajról. Általában a tocsogók vizének szegélyén tartózkodott, szemben a kis liléekkel, melyek inkább a víztől távolabbi, már kiszáradt helyeket részesítették előnyben.

A madarat a kis lilénél jóval nagyobb termete, viszonylag hosszú, erős csőre, alul-felül elmosódott határu rozsdavörös mellszalagja, és nagy fehér homlokfoltja alapján határoztuk *Ch. leschenaulti*-nak. A hozzá nagyon hasonló *Ch. mongolus* – mellyel leginkább összetéveszthető – ugyanis némileg kisebb (parti lile nagyságú), csőre rövidebb és gyengébb, s nem tűnik aránytalanul nagynak, rozsdavörös mellszalagja egyes alfajoknál (mongoluscsoport) felül vékony fekete vonallal határolt, más alfajoknál (atrifrons-csoport) ugyan hiányzik ez a fekete határvonal, de ez utóbbiak homloka teljesen fekete, vagy csak nyomai vannak meg a fehér homlokfoltnak. A sivatagi lile pontos alfaji hovatartozását ezen távcsöves megfigyelés alapján sajnos nem sikerült tisztázni. Ivarát az élénk rozsdavörös mellszalag, valamint a szem környékének és a fülfedőknek a fekete színe alapján határoztuk hímnek, a tojó színei ugyanis halványabbak, fülfedői és a szem környéke barnás színű. (Hayman–Marchant–Prater, 1991)

A sivatagi lile újabb fajként bekerülhet Magyarország madarainak névjegyzékébe.

Irodalom

- Cramp, S.–Simons, K. E. L. (1982): The Birds of the Western Palearctic. Vol. III. – Oxford University Press, London. 170–178.
- Glutz von Blotzheim, U. N.–Bauer, K. M.–Bezzel, E. (1975): Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 6. – Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden. 257–270.
- Hayman, P.–Marchant, J.–Prater, T. (1991): Shorebirds. An identification guide to the waders of the world. – Christopher Helm Ltd., London. 108–109., 300–301.
- Lewington, I.–Alström, P.–Colston, P. (1991): A field guide to the rare birds of Britain and Europe. – Domino Books Ltd., St. Helier. 106–107.
- Makatsch, W. (1982): Die Limicolen Europas. – VEB Deutscher Landwirtschaftsverlag, Berlin. 78–83.

Dr. Hadarics Tibor

Sarki csér (*Sterna paradisea*) a Fertő-tavon

A mekszikópusztai élőhelyrekonstrukciós területen 1993-ban 22 pár küszvágó csér (*Sterna hirundo*) költött sikeresen. A fiókák kirepülése után még hetekig állandóan látható volt itt néhány példány. A terület szokásos, nyár derekán végrehajtott kaszálása miatt július hó közepén megkezdtem a víz leeresztését, ezután inkább csak a Madárvárta-öböl nyílt vizén figyeltem meg cséreket.

Július 29-én két müncheni erdőmérnök-hallgatóval jártuk a Nyéki-szállás maradék vizeit, amikor 2 példány juvenilis és 1 példány adult tollazatú küszvágó csér társaságában egy adult, kiszínezett sarki csért (*Sterna paradisea*) találtunk, melyek egy tavalyi nádkúpon ültek. 60 x-os nagyítású teleszkóppal, kb. 150 m-nyi távolságból kitűnően megfigyelhető volt egyszínű, húspiros csőre. Néhányszor felrebbent a küszvágó csérekkel, ekkor jól látszott a szárnycsúcsát szegélyező keskeny, fekete sáv. Sajnos a nádtorzsá egyenetlenségei miatt jellemző faji bélyegét, igen rövid lábát nem láttuk jól, de a fentebb említett, jól megfigyelhető bélyegek alapján a madár faji hovatartozása egyértelműen eldönthető volt.

Pellinger Attila

Réti fülesbagoly (*Asio flammeus*) költése a Fertő-tó vidékén

A réti fülesbagoly kisebb-nagyobb számban valószínűleg rendszeresen költött a Fertő menti nedves réteken. Ennek ellenére Fászl (1883) mindössze annyit ír róla, hogy „téli időben a magas nádban” találhatóak. Zimmermann sem említi bizonyított fészkelését 1944-ben megjelent összefoglaló munkájában, bár több olyan megfigyelésre hivatkozik, melyek valószínűsíthetik azt a Fertő-zugban. Dr. Alfred Grüll, az illmitzi Biológiai Állomás munkatársának szóbeli közlése alapján, az ausztriai állomány általában 5 pár alatt marad, de akár több év is eltelhet sikeres fészkelés nélkül.

A hazai Fertő-részről Kárpáti (1983) Fertőújlak község határában az ún. Cikes legelőn áttelelő tucatszaki madárról ír. Ez utóbbi adat alapján kezdtünk hozzá a réti fülesbaglyok telelőhelyeinek felkutatásához 1991 decemberében. A Cikesben márciusig folyamatosan megfigyeltünk egy 7–8 példányból álló csapatot. Hasonló nagyságú telelő csapatot találtunk és ellenőriztünk rendszeresen a Hanság-csatorna jobb parti töltésén az ún. Ürményi-dűlő északi szélén. Mindkét helyen több alkalommal gyűjtöttünk köpeteket a nappalozó helyeken, ezeket Jánoska (1993) vizsgálta. Kisebb, 5 példányból álló csapatot a hegykői budaföldbánya mellett figyeltünk meg március elején, de erről kevés információval rendelkezünk, mert ezeket a hónap második felében már nem találtuk ott. A tél és a tavasz folyamán több helyen figyeltünk meg 1–3 réti fülesbaglyot, melyek alkonyatkor vadásztak, illetve a növényzetből keltek fel közeledtünkre. Költési időben eredménytelenül kerestük a baglyokat a Cikesben és az ürményi telelőhelyen, de ez utóbbitól kb. 300 m-re a Hanság-csatorna töltésén, a közúti és vasúti határátkelő-he-lyek között 1 példányt vertünk fel április 17-én.

A fészket ekkor nem találtuk meg, de május 14-én, amikor szintén itt találtuk a madarat, sikerült az egyik, csaknem teljesen kitollasodott fiókára rábukkanni.

Május 20-án a Fertő-parti, ún. Hidegségi út és a Körgát közé eső parcellán barna rétihéját támadó réti fülesbagoly párra figyeltünk fel. Még aznap megtaláltunk 3 példányt, az előzőhöz hasonló korú fiókat, melyekre egymástól mintegy 40 lépésnyire bukkantunk rá, kisebb nádfoltban, illetve *Juncus gerardii* csomóiban. A negyedik fiókat az etető madarat figyelve találtuk meg hat nappal később. A fiókák mellett begyűjtött 10 db köpetben a következő zsákmányállatokat találtuk:

<i>Microtus arvalis</i>	27 db
<i>Sorex araneus</i>	5 db
<i>Apodemus sp.</i>	1 db

A réti fülesbagoly fészkelő állománya az általunk vizsgált területen 1992-ben lényegesen nagyobb nem lehetett. A fertőivel összefüggő hansági populáció mintegy 10 (–20) pár volt tehető (*Fülöp Tibor* szíves szóbeli közlése). Az osztrák kollégáktól kapott információk alapján (*Zuna–Kratky, 1992*) a réti fülesbagolyok költése számára kedvező 1992-es évben a miénkkel összefüggő ausztriai területrészen 19 pár fészkel.

A soproni Erdészeti és Faipari Egyetem Vadgazdálkodástani Tanszékének vizsgálati területein, Márialiget térségében 2 pár, Mosonszolnok és Várbalog között 1 pár költött 1992-ben. (*Faragó–Jánoska, in press*).

Mindezek alapján a fertő-hansági fészkelő párok száma 1992-ben 35–45 párra tehető.

Irodalom

- Fászl I. (1983):* Sopron madarai. – A pannonhalmi Szent-Benedek rend soproni kath. főgymnasiumának értesítője az 1892/93 iskolaévről. 3–31. p.
- Faragó S.–Jánoska F. (1993):* Adatok a réti fülesbagoly (*Asio flammeus* Pont.) vonulásához és költéséhez a Mosoni síkon (in press).
- Jánoska F. (1993):* Adatok a réti fülesbagoly (*Asio flammeus* Pont.) téli táplálkozásához a Fertő tájon. – *Aquila* (in press).
- Kárpáti L. (1983):* A Fertő-táj madárvilágának ökológiai vizsgálata. – Erdészeti és Faipari Tudományos Közlemények 1982.1. 11–203.
- Zimmermann, R. (1944):* Beiträge zur Kenntnis der Vogelwelt Neusiedler Seegebiets. – *Annalen des Naturhistorischen Museum in Wien* 54. I: 125–126.
- Zuna–Kratky, T. (1992):* Beobachtungen Brutzeit 1992. – *Vogelkundliche Nachrichten aus Ostösterreich* 1992. 4:25–38.

Dr. Hadarics Tibor–Mogyorósi Sándor–Pellinger Attila